

főként befelé figyelve. Az utazási teendőket mi hárman magunk közt osztottuk meg: Ella intézte a szállodaszervezést, fizetés stb. ügyeit, én a csomagokkal, a pénzáttalással vesződtem, feleségem a jó kedélyről gondoskodott, mindhárman a látóképek műsorának összeállításán töprengtünk. Németh itt már mindvégig meg akarta tartani személyi autonómiáját. Az első velencei reggelen mély gondba merülten fogalmazta előre a pincérnek mondandó olasz fordulatokat, miközben a csodálatos, reggeli városból semmit sem látott; a tethelyen aztán meg se szólalt: a hölgyek intéztek el mindent, improvizálva. Németh állandó izgalomban volt az előfordulható „incidensek” lehetőségei miatt; s okozott is ilyeneket, ha egyszer-egyszer úgy érezte, át kell vennie a vezetést. Sienában például takarékoskodni akart, az állomáson tehát lovaskocsit fogadott; ezért aztán bőrig áztunk s csak a legdrágább szállodában kaptunk helyet, ahol reggeli közben a pincérek hada halálra izgatta. Ha véletlenül — például Rómában — a magyar hivatalosság körében akadt incidens, azt egyenesen az ő arcába szánt ökölcsapásnak vélte. A maga világában azonban páratlan gyorsasággal, biztos ítéllettel és színes képzelőerővel tájékozódott. Mert ismétlem: ezen az utazáson is jobban lekötötték a saját izgalmai, mint az elébe táruló világ látványa.

Németh László útirajzai után tehát ne azok nyúljanak, akik idegen tájak színes kaleidoszkópját vagy pontos útikalauzt keresnek, hanem azok, akik egy kivételes lélek belső drámájának kibontakozását szeretnék nyomon követni. Mert fontosabb bennük a válságaival birkózó, álmait, vágyait a valósággal szembeállítva is megőrző szellem lírája, mint az utazó előtt elpergő táj látványa.

FODOR ANDRÁS

Három találkozás

BUDA, 1956. JÜLIUS 24.

Téves fogalmam volt a Szilágyi Erzsébet fasor számozásáról. Azt hittem a Buda-gyöngyénél kezdődik. Húsz perces késéssel, izzadozva és röstellkedve állítok be a kissé elhanyagolt modern ház harmadik emeleti lakásába. A házigazda fogad, de mindjárt belebotlom Juditba is, Gigibe is. Mindegyik emlékszik rám az Eötvös Kollégiumból.

A szobában, ahol megtelepszünk, a szembenső fal tele van könyvekkel. Legérdekesebb mégis a polcok közé helyezett nagyméretű faragott szekreter. Ez a feketén domborló felület szolgál Némethnek háttér gyanánt. A kettőnk elválasztó asztalon, nyilván nem véletlenül, Szabó Lőrinc és Csanádi Imre kötete hever egymásra téve.

A négy éve együtt töltött hosszú este, a közelmúlt röpke szóváltásai után az első, amiben biztonsággal ismét megkapaszkodhatom: a szemhéjak összecsípett sarkából áradó derű, a feszes vonások harmonikus nyugalma, az értelmesen szép arckifejezés.

Ő is a régi témát keresi bennem, a még meglévő somogyi kötelmekről kérdez.

„—Lengyeltótin akkor mentünk át, amikor Niklára utaztunk Kereszturyékkal... — És Buzsák?” Beszélek róla, múltjáról, jelenéről. „— Igen. Szép az, amit versed végén mondasz, de tapasztalatom szerint az örökül kapott érték visszaadásának módját nem sikerül megtalálni sehogyan. Mi is erről tanakodtunk már annak idején is... Mindig nagyon szerettem az olyan költészetet, amely egy közösségre, hagyományra támaszkodott, belőle táplálkozott, de vajon érdemes-e? Járható-e még ez az út? Tanulságos példa, hogy amíg Erdélyi József lírája elsorvadt, Szabó Lőrincé a *Tücsökgzene* óta valóságos új forrásokra talált...” Ellenérveimet elég hevenyészve fogalmazom, arra hivatkozva, hogy körülményeink közt nem ismételődhet meg Erdélyi kudarca — mire ő pontosan megmagyarázza Erdélyi nagy jelentőségét, függetlenül attól, mi lett belőle. Persze, nem arról van szó, mintha Erdélyi-epigonizmus fenyegetné a fiatalokat, de ahogy ő látja néhány új kötetből s a *Csillag* verseiből, még mindig az a jól használható novellisztikus versfajta uralkodik, amit Erdélyi, Illyés, Szabó Lőrinc hajdan kialakított. Ebben viszont teljesen igaza van, sőt, abban is, hogy okosabb volna majd a jövőnek írni. Valahogy úgy állapodunk meg, hogy a következő évek döntik el: tudunk-e mi fiatalok újat mondani. A tehetséggel szerinte nincs hiba. Az ő nemzedékük óta minket lát a változva folytatás ígéretének. Minden tőlünk függ... Említi, szeretne majd holmi Rip van Winkle-ként körülnézni ismét a lírában, de most már nem úgy fogna hozzá egy-egy költő munkásságához, ahogy régen, megpróbálva tovább költeni, lássuk mi lehet belőle, hanem csak a lényegre ragadná ki...

Ahogy nekihehülve, gesztikulálva, hangját olykor érdesre mélyítve beszél, van abban az indulaton kívül sok közvetlen kedély is. Kivételes baráti gesztusként értékelem, hogy mindvégig tegez, nem érezteti a különbséget. Érzem én így is éppen eléggé, mert az ő fecskeröptű, metafora-bukfenceteket hányó beszédéhez képest olyan az enyém, mint a varjú röpte.

Sütemény, lombikban főzött feketekávé kerül az asztalra. Ő is nyúl a csésze után, mert a mértékkel ivott kávé úgymond, föloldja beszédgátlását. Betegsége miatt furcsa módon (hiszen jelét se látom) nehezebbé esik a beszéd. Nem győznék már a tanítást sem. Pedig nagyon szerette, életelemének tekintette a pedagógiát. Hisz neki mégiscsak az volt egyik fő célja, hogy nevelő, pontosabban, hogy előtanuló legyen. Vásárhelyen két-három órát szokott készülni az óráira. Igazság szerint persze, valami egyetemen vagy főiskolán kellett volna helyet kapnia. De ennek már vége. Most az irdatlan Groszman-regényfordítás végére jutva foglalkozik a tervvel: szétnéz az országban, mi is történt itt tíz, sőt csaknem húsz év alatt. Megjelenteti drámáit *Szerettem az igazságot* címen, utóbbi évtizedben írt tanulmányait. Reméli, ez, a *Magyar műhely*, nekünk fiataloknak különösen tanulságos lesz. Vannak aztán regénytervei. Például: egy Szárszó-jellegű konferencián találkozok tizenkét értelmiségi 1942-ben. Ottani vitáik után megírná, az elkövetkező tizenöt évben kiből mi lesz... És nagyon vágyik esszét írni. Betegsége közben készült már egy tucat, *Megmentett gondolatok* címmel. Aggódik, megjelenésekor nem lesz-e majd nagy nyelvtöretés. Nyugtatom s megnyugodva hallom tőle a beismerést: „Igen, az igényt én is érzem és a felelősséget is.” Az irodalmi helyzetről ugyancsak reális a véleménye: nem vitázni kell, hanem írni. Nem sok köszönet volna abban, ha a nagyhangúak kerülnének előtérbe. Biztatom az ezután jövőkkel: a nagy nyomás alatt értékesebb emberek alakultak. Ezzel a lehetőséggel teljesen egyetért. Megjegyzi Takács Imre és Hernádi nevét.

Egyszer csak azzal fordul hozzám: „— Hogy ízlik a házasság?... Nagyon kedves kis asszony a feleséged.” Nemrég olvasta újra a *Sárközi lány* című, már 1952-ben látott verset. „Ugye órála szól? Igen gyengéd és szép, ahogy ott ábrázoltad.” Közben azért azt is megjegyzi, hogy a jó házasság a költészetnek nem igen használ.

Lassan egészen ránksötétedik, de a barátságos, széles arc, magas homlok, értelmes tekintet közelségét, fényét folyvást magamon érzem.

Vissza-visszatérünk a költészethez. A korunkban elterjedt, nehezen érthető vagy éppen érthetetlen költészetről úgy véli, joga van a szerzőnek az irreálisat irreálisan

megfogalmaznia, de mégis nagyobb teljesítmény, ha a mondandót — bármilyen szokatlán élmény inspirálja — az értelem hálóján is át tudja húzni a költő.

Nagy eseménynek tartja Pilinszky újra megjelenését. Annak idején azzal a lelkesedéssel fogadta őt: íme, van itt valaki, aki Vajda János és Valéry tud lenni egyszerre.

Alig mond olyat, amire ne tudnék rezonálni. Csodálkozom ezen? Hiszen végtére tanítványa vagyok. Mégis, azt hittem, bizonyos dolgokban különbözünk. Például Ady szeretetében. De nem, ő sem szereti másképp. Szerinte is inkább jó versszakai vannak. Kitűnően tud indítani. És nagy gondolkodó. Babits akkor nehezteit meg rá igazán, amikor ez utóbbi megállapítást tette. Pedig máig őrzött meggyőződése, hogy Ady szinte nagyobb gondolkodónak, mint költőnek.

„— A többi fiatal is érdeklődik úgy a zene iránt?” *Bartók*-versemet méltatja. Igen, már annak idején 1949-ben megkaptam üzenetét. „*Bartók* program is! — fejteti kapcsolatos régi nézetét. — Benne van a XIX. századi hagyomány, benne van a modernség: a kor Európája és benne van a magyarság és Kelet-Európa.”

A keletiség, a magyar sajtóság szerepét változatlanul igen fontosnak tartja. Szerinte az orosz irodalomnak is ez a legizgalmasabb karakterjegye. Sereg költőnkbe, művésznkben, saját regényeiben is érvényesül ez a kelet-európaiság.

Említem neki, hogy az elmúlt évben az egyetemen Németh László szeminárium is volt. Nem tudott róla. Lesújtó véleménye van a bölcsészetről. Pedig a nevelésen áll vagy bukik a jövő. Odajutunk, hogy lassan mindenki értelmiségivé lesz. Arra kéne törekedni, hogy mind több értékes értelmiségi legyen.

Talán ez az utolsó kijelentett gondolat beszélgetésünk során. Bejön Gigi, föl-kattan a villany. Látom: fél tíz van. Több mint három órája jöttem. Fölállok, indulok. Búcsúzás közben még elnézést kérek, amért ilyen sokáig ittfeledeztem. Ő bevallja, kicsit feszül a feje... Majd a vérnyomásmérő mutatja meg. „Legközelebb, ha találkozunk, sétálni megyünk, az nem fáraszt annyira.”

Lent az utcán az egész beszélgetés minden motívuma mögül ezt hallom újra, meg újra: „Legközelebb, ha találkozunk...”

ASZÓFŐ—SAJKÓD, 1960. JÚNIUS 29.

A túlsó parton, a nádkanyarok ősi világát nézegetve utazunk Aszófőig. Ahogy az állomásról elindulunk a széles, egyenes úton a félsziget északnyugati hajlata, Sajkód felé, látunk valakit szembe jönni, aki mindinkább Németh Lászlóra emlékeztet. Kalapját kezében lóbázza, kicsit komótos, magaringató léptekkel közeleg. Elképzelhetetlen, de ugyanúgy elképzelhető is. Igen, most már semmi kétség. „A feleséget előbb agnoszkáltam” — mondja ő. — „Ez igazán nagy luxus...” — dadogok én.

Őszebb a haja, de arca talán még pihentebb, mint tavaly. Külsőleg most is kicsit elhanyagolt. Pepitás felöltőjének ujján a leeresztett hajtóka csíkja látszik, lábán ugyanolyan félretaposott félcipő, amilyenben először láttam, valamikor 1949 nyarán, a Mechwart téri buszmegállónál.

„Jó az, ha az ember mellett egy még épen beszélő feleség beszél.” Ez az első személyes hangú megjegyzése. Nem is a nyelvi fordulatokra, kifejezésekre, a szavak hazai tónusára, a magánhangzók formálására céloz.

Bonyolult ösvényeken jutunk a lapos tetejű villához, melytől nem messze megépült közben a nádtetős, repecskes falú vityilló is, Németh alkotóháza. Az ottani dolgozószoba egész takaros. Az asztalról ugyan folyton lefújja a szél a papírokat; szegény ember ügyetlen buzgalommal mászik utánuk, nem hagyva, hogy én ugorjak. A soros olvasmány Mickiewicz *Pan Tadeusza*. Most ezzel foglalkozik, ráadta magát a lengyel tanulásra. Eddig nem volt hozzá különös kedve, maga a nyelv sem tetszett neki. Az oroszban vonzotta a rembrandti clair-obscur: hogy ami hangsúlyos, kiugrik, a többi homályban marad. A cseh, a szerb is kedvére volt, de a lengyelt túlságosan lágynak találta, riasztotta az írásmód sokféle furcsasága, kiejtésben is a kellemetlen, franciás nazálisok. Most mégis rászánta magát az elmélyült tanulásra, részint azért, hogy kipróbálja: képes-e még új nyelv elsajátítására, részint azért a

lengyelekhez is kedve támadt. Régebben azért idegenkedett tőlük, mivel ugyanazokat a hibákat látta bennük, mint a magyarokban, most azonban úgy érzi, talán a lengyelek lennének alkalmasak arra, hogy a közvetítő szerepet betöltsék, melyet ő a *Magyar műhelyben* — megjelenése és a rá vonatkozó igény híján egy látszik mindinkább hiába — nekünk szánt. Mert kell egy nép, aki itt Kelet-Európában tovább adja a nyugati kultúra három nagy századának eredményeit. A Galilei óta eltelt korszakot érzi ő Európa fénykorának, a görög kultúra és civilizáció nagyságánál is nagyobbak. „— Talán a lengyelek!” Nos, ebben a reményben nagyon is egyetértünk. Gyorsan hozom elő saját tapasztalataimat, tétjeimet; hivatkozom a zénére, Lutoslawski példájára.

„— Valaki fiatal magyar zeneszerzőről is hallottam jót mostanában!” Többen is vannak reménybeliek. Beszélék az ígérkező váltásról, Webern most felszívódó határsáról, Szervánszky *Hat zenekari darabjáról*. Szervánszkyra is emlékszik Németh. „— Csináltam a fogát. Lódenkabátban jött az öccsével...”

Ott van az asztalon Bolyai Appendixe is. A lengyel melletti másik állandó foglalatossága most a Bolyai-dráma és a matematika. Régebben már csinált egy matematikakönyvet, de most alaposabban belemélyedt az anyagba. Mutatja Sztacho *Felsőbb matematika* című könyvét. Némi riadalommal lapozgatom. Abban viszont ismét saját régi óhajomra ismerek, hogy szerinte írni kéne olyan matematikát, mely történetileg tárgyalja ezt a tudományt. Kaposváron, az iskolapadban is folyton azért sóhajtoztam: miért csak a száraz törvényszerűségeket kell biflázni, leakasztva őket valahonnan a semmiből? Bár volna valami megfogható gerince is ennek a stúdiumnak, valami emberi! „Hát írok neked egy matematikakönyvet!” — mondja mosolyogva.

Már az alkotószoba nagy karosszékében magyarázni kezdi, később, mikor a felső házból csengetnek értünk, kávézás közben folytatja, milyen pedagógusproblémák izgatják őt mostanában. Országszerte, sőt világszerte erősödik a tendencia, hogy a középiskolások nagy része nem kerülhet szakfőiskolákra. Tervezni kéne részükre olyan főiskolát, olyan szabadegyetem-szerű, de organikus, koncepciózusan elképzelt oktatási formát, ahol a lemaradtak is szert tehetnének annyi műveltségre, hogy ne kelljen szegyenkezniük a szakegyetemen végzettek mellett. Sőt, amíg ők — kivéve tán az orvosokat —, bizonyos egyoldalúságra kényszerülnek, bennük megmaradna a művelődés teljes igénye. Persze, nagy probléma itt, hogy praktikus haszon nélkül kik jelentkeznének egyáltalán ilyen főiskolára. A mi illetékesei szerint nálunk nem mutatkozna kellő érdeklődés. Ő a Szovjetben is szóvátette ezt a tervet, sőt, meg is írja most az ifjúság nevelésének körkérdése körülményén a *Szovremennaja lityeraturában*.

„Van valami gyakorlata a gyerekek körül? — ezt a kérdést feleségem kapja, amikor Ella kis ideig ölébe adja az éppen itt levő unokát. Nem veszi rossz néven, hogy nekünk nincs gyerekünk. Szerinte, aki művész, ne örökítse át a benne szükség-szerűen meglévő lelki bajt, feszültségkülönbséget. „Egy alkalmas feleség azért helyre ránthatja a férfi kedvezőtlen örökségét...” — vetem ellenébe, de ő továbbra is rezignáltan elmélkedik a témáról. „— Bánom már, hogy ilyen hiú voltam... Aki gyerekeket hív létre, megnöveli érzékenységi felületét... A gyerekek végül elmennek.”

Már hosszabb árnyékokat vet a délután. Örülünk a javasolt sétának. Az aszófői rét és az egész Balaton-felvidék napfényben úszik. Ahogy megyünk fölfelé a Csúcs-hegyre, folyton szebbet és szebbet látunk. Tolnay Klári nagyon lihegett, amikor itt fölvezette, de velünk meg van elégedve vendéglátónk. Tolnay ürügyén beszéltem keveset a színházról. Három nő keresi neki a pénzt — mondja tréfásan —: a Nóra, Karenina Anna és Tánya.

Fúj a szél fönn a tetőn. Mind a négy irányba látni a Balaton síkját; a füredi kanyarban Borsos és Passuth villáját, délre a belső tavat, mely mellett valami pajtában éjszakáztam egyszer 1942 cserkészkirándulásos tavaszán. Németh szerint ez a legszebb pont a Balaton mellett. „— Fonyódon is van kilátási lehetőség?” Nem állhatom meg, hogy az ottani panorámát ne mondjam viszont én a legszebbnek. „— A földrajztudós Cholnokynak is ez volt a véleménye.” „De Cholnok nem járt itt!” —

vág vissza ő. Röviden szó kerül Szocsiról. Azt mondja, az ottani épületek sem ízlés-
telenebbek a nizzaiaknál.

A különös, laposra csiszolt szikláról megegyeszer körültekintünk a völgy látvá-
nyain. A bekanyarodó öblön szinte vakítva ég a nap. Megnyugtató, szép környezet
ez. Nem csodálom, hogy Németh megtalálta itt lelki egyensúlyát, egészségét. (Valami
szívhallgatón ugyan — vajon színpadi kellékként-e? — ott láttam íróasztalán az
összehasonlító neurológiai könyv és a *Pan Tadeusz* mellett.)

Mielőtt Ella vacsorát készít, szó kerül a költészet mai állapotáról. Ki hitte
volna, élénken emlékszik rá, miket beszéltünk annak idején, 1956 nyarán. Őt meg-
lepte akkori állításom, hogy a tehetséges fiatal lírikusok mind népi vonzalmúak.
Azért is írta a *Magyar műhely*-tanulmányt, hogy nekik tájékozódási irányt adjon.
Tapasztalata, meggyőződése szerint csak az erős intellektus mentheti meg a mai lírát,
az ösztönnek csak a ráció adhat mélységet. Szabó Lőrinc példája is ezt bizonyítja,
de az én új verseimben is ezt látta. Többször említi szeretettel kéziratban látott,
At a tengeren ciklusomat. Én viszont Csoóriról beszélek szeretettel. Ő írja most a
legszebb verseket.

Vacsora közben a prózáról kerül szó. „— Te kit látsz Tóth Lászlón, Moldován,
Sántán, Szabón, Csurkán kívül új tehetséget?” „— Mindenekelőtt Hernádiban
hiszek, mert őt emberileg is kitűnőnek tartom.” „— Hát igen, a Hernádi. Látni kéne,
amit a *Deszkakolostor* óta írt.” Amennyit tudok, beszélek Tüskés Tiborról, kire
tavaly találtam rá a Némethnek is oly kedves emléké, pécsi Széchenyi tér sarkán.

Félnyolc után szedelőzünk. Már szólni se merek, látva, hogy a figyelmes házi-
gazda ismét kíséretünkre készül. A lombszegett dűlőutakon Illyés a téma. Nagyra-
becsülően, bölcsen szól róla. Kovács Imrét említi még, aki most kért tőle bocsánatot
Németh László megkövetése címmel, régebbi támadásáért, amikor jobboldalinak ítélte
magatartását.

A romtempom után ideje búcsúzni. Sajnos, megint olyan tétova-félszeg vagyok,
nem tudom kellő pillanatban följátni: most már forduljon vissza. Végül is ő
kérdi az időt, mondván, hogy akkor lépünk csak ki, le ne maradjunk a buszról,
révről, vonatról.

Sötétkék ruhájában, szép, agyas fejével, kicsit hajtott vállal megy vissza. Több-
ször utánafordulunk.

SAJKÓD—TIHANY, 1964. ÁPRILIS 16.

Szép az idő. Fehérvárig Weöres *Tűzkútja*, egy szivacsbabákat varró lány (s tulaj-
donában a Jávor Pál életregényét kezdő *Lobogó* című képeslap) az útitársaságom.
Átmennék a büfékocsiba s egyhelyütt Galilei-irodalommal körülvéve Vekerdi Lacit
pillantom meg. Mindjárt tudom, hogy utunk végcélja azonos. „— Nem zavarlak az
olvasásban?” „— Dehogy! Anyyira örülök!” — gyerekes szeretet és áradó nyíltság
süt a szavaiból. Jellegetes, sztakkátós dikcióban, de kéretlen őszinteséggel tárja föl
magánéletének töredelmeit. Pesterzsébeten kucorog éppen, fűtetlen albérletben.
1500 forintot ad haza 2000 forintos fizetéséből. Hajnaltól éjszakáig dolgozik, cikke-
ket ír. Hívták nyugati előadókörútra. Nem megy. Nem tudná itthagyni ezt a világot.
Megindultan mutat ki a sima, kékeszöld vízre, virágzó gyümölcsfákra. „Én odakint
koldus volnék... Itt jogaim vannak...” Volt olyan híresztelés, hogy Sajkódon bal-
jós rosszállással nézik élete új fordulását. Annál inkább jól esett, hogy írt neki
Németh: látogasson el hozzám, amikor akar. A levél tegnap érkezett s ő ma vonatra
ült. Ennek köszönhető véletlen-törvényszerű találkozásunk. Egyébként aggódik Né-
methért, mert soraiból kiderült, enyhébb agyvérzése volt a múlt héten. Hirtelenszaks
elzibbadt a fél fele. Két szemfenékbevérzés után sajnos, ez az apoplexia komoly
dolog.

Ella autóval vár bennünket az aszófi állomáson. „— Hát nem tudom, mi lesz
ezzel a Lacival?!” Ismerteti az agyvérzés tüneteit, a füredi orvosok megállapításait.

Ahogy a növekvő fák közül a kerti úton élénk jön a csendes gazda, nyoma se
látszik rajta a később annyit emlegetett szélütésnek.

„— Jól nézel ki” — méri föl külsőmet. „Hogy vagy?” — kérdi a padra települve. „— Te hogy vagy?”... Vekerdi próbálja kisebbiteni a bajt. „— Az ilyen vérezgetések... kapilláris vérzések — (mondja vontatottan, begörbített ujjú kézfejét, tenyérrel kifelé, ide-oda hajtogatva) nem veszélyesek...” Röpködnek a szakkifejezések (extra és intracelluláris, szisztolé... meningifisz). Az én szótáram szerint végül az a tanulság, hogy az orvosilag ajánlott, radikálisan alkalmazott sótlan diéta is károsíthatja az agyat. Most aztán minden szellemi munkára képtelen. A Szentágothai professzornak írt beszámoló levél is annyira kimerítette, hogy csak félig készült el az írás.

Jön a postás Bözsike. Naponta ennyi paksaméta! A címzett, ki holnapután lesz hatvanhárom éves, mellettem bontja föl a miniszterhelyettes gratuláló sorait s szó nélkül átadja. A rajongó, virágküldő orvosnő levelét is. „— Ezeket is rárajkuk lelkemre...” Közben fönt a teraszon megterít Ella. Tízórainak mondja vendégelésünket, noha dél van. Majd Tihanyban fogunk ebédelni. Ahogy a kizsendült fákön, bokrokön át letekintek a Balatonra, megértem Németh elfogódását: „— Örülök ennek a tíz évnek, amit életemből itt töltöttem. Apám hetvenhárom éves korában halt meg s azt mondogatta: hetvenhárom év túl sok! Én is mondhatom: hatvanhárom év, magyar íróként túl sok.”

A piros Volkswagen kocsiban Tihany fele menet a férj kedvesen élcelődik óvatosan vezető nejével. Ez a csipkelődés nagy szeretetet is takar. „Ha kibírtam negyven évig, eztán is kibírom” — summáz Ella.

Új nekem most Tihanyt belülről látni. A kisvendéglő tulajdonosa, Szunyog bácsi, pirospozsgás, erőteljes ember. Szívélyesen üdvözi a művész urat, ki a sótlan diétát elhagyva, immár vidáman ehét a bécsi szeletből. A „művész úr” megszólításról jut eszébe, mennyire nem ismerik őt a tihanyiak. A legutóbbi szavazáskor nem volt kellően fölszerelve iratokkal. „Ismeri valaki ezt az embert?” — kérdezte a bizottság vezetője. Csak egy nádvágó jelentkezett. A megvilágosult illetékes végül barátságosan így búcsúzott: „— Tessék többet szerepelni a tévében.”

Sétálunk az apátság tájékán. Kertészkednek, planíroznak körülötte. Gyönyörű a szélesen kinyíló tájék: a Csúcs-hegy oldalán a virágzó fák csikjai, a bazaltvonulatok között, fölött kibukkanó víztükrök, a piros termésköves, nádfedeles épületek eleven látványa. Beülünk az üvegfalás Rege cukrászdába. Az egyik asztalnál Kamondy ül. Németh fölismeri, de Tóthról változott új neve nem jut eszébe. A kávéspoharak fölött moszkvai, leningrádi, szibériai élményeimről beszélek. Az útitapasztalatok egyeztetése már kint, a megismételt séta közben történik. A tanulságokban megegyezünk, de ő a hazai ügyekben most pesszimistább. A fiatal értelmiségiek örségváltásának folyamata, amiben három éve bízott, elakadt. Az organikus tradíciók természetes felszívódását is hiányolja. Berzsenyit, Csokonait ki emlegeti?

Visszatérve Sajkódra, a kerti dolgozó szobába, előveszi tárcájából Gabriel Marcel két levelét. Vekerdi kapásból fordítja őket. „Pályámon ilyen írói elismerésben még nem részesültem” — mondja a címzett. A remekművet emlegető sort látjuk később a szép Gallimard kiadású *Iszony* reklámszalagján. Németh válaszában elsüllyedt művet, elsüllyedt irodalmat emlegetett, Gabriel Marcel ezt félreértve, második levelében azzal biztatja, valaki fiatal irodalmárt készítenek majd, hogy az ő munkásságát föltárja.

Bent hagyjuk Lászlót pihenni a karosszékekben. Sejttem, hogy csak a vérnyomását fogja megmérni. Nemsokára jön fölfelé a teraszhoz. Andalgó járásában — melyről egyszer Simon Pista 56 végén, amikor véletlenül látta kikanyarodni őt az Alagútból az Attila utca felé, oly meghatóva beszélt — van egy kis magamegadó öregesség, de van valami szerény bizodalom, valami családias derű is.

Nem lehet betelni a nap állhatatos szépségével, emberi gazdagságával. Szívesen maradnék még, de hat órára Füreden kell lennünk. Ella szállít be mindkettőnket.

„Nyáron is, ha erre jártok, nézzetek be. Tartsuk egymásban a lelket. Melegítsük egymást...” — mondja ő, behajolva az ablakon. Hosszan integetünk az ugróshajú, ősz, — arcáról a mosoly küllőit messziről is felénk sugarazó férfi után.